

секційне засідання:

Фінанси, гроші та кредит

Петрушка О.В.

к.е.н., викладач кафедри фінансів

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО
СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ НИМ
СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ**

Період становлення та реформування пенсійної системи України припав на кризові явища в соціальній сфері нашої держави, проявом яких стало різке падіння доходів населення в 1990-х роках, погіршення доступності необхідних для населення послуг, деградацію звичної для населення соціальної інфраструктури. Це зумовило зростання вагомості пенсійних виплат у реалізації соціальної політики. Здійснення соціальної функції державним пенсійним страхуванням в нашій державі забезпечується насамперед встановленням мінімального розміру пенсії на рівні, що є не нижчим, ніж прожитковий мінімум для відповідних категорій населення. Гарантії виконання цих функцій державного пенсійного страхування визначені у Конституції України й закріплені у законодавчих актах, зокрема, в Законі України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” № 2017-III від 5 жовтня 2000 р. Тут мінімальні пенсії за віком зараховано до числа основних соціальних гарантій [1]. У законі також чітко зазначено, що державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Розмір мінімальної пенсії, відповідно до чинної нормативно-правової бази, затверджують на законодавчому рівні. Це дає змогу встановлювати мінімальні

параметри пенсійних виплат, які є обов'язковими для застосування на всій території країни.

Варто зазначити, що владні інституції досягли чималих успіхів у реалізації соціальної функції державного пенсійного страхування. Основні зрушення у цій сфері відбулися під час реформування пенсійної системи. Зокрема, впродовж 2002–2014 рр. розмір мінімальної пенсії за віком збільшився з 43 грн. до 949 грн., або у 22,1 раза. Це при тому, що прожитковий мінімум для непрацездатних осіб зріс набагато менше – з 268 грн. до 949 грн., або у 3,5 раза. Таким чином, темпи підвищення мінімального розміру пенсії значно перевищували темпи зростання прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. Велике значення для соціальної захищеності пенсіонерів мало втілення у життя законодавчої норми стосовно встановлення мінімальної пенсії на рівні, що перевищує прожитковий мінімум для непрацездатних осіб. Установлення з 01.01.2005 р. мінімальної пенсії 332 грн. дало змогу забезпечити визначені на той час соціальні стандарти і, таким чином, підвищити рівень життя пенсіонерів.

Мінімальні розміри пенсії за віком упродовж досліджуваного періоду збільшувалися дуже неритмічно. Періоди різкого збільшення мінімальних пенсійних виплат припадають на час виборів центральних органів влади. До того ж, гострота політичної конкуренції часто визначає інтенсивність зростання розмірів мінімальної пенсії. В таких умовах провладні політичні сили завдяки підвищенню соціальних стандартів намагалися схилити електоральні симпатії на власну користь. Отже, в Україні потужно діє політичний чинник впливу на державне пенсійне страхування.

Значні проблеми у реалізації соціальної функції державного пенсійного страхування спричиняє обмеженість населення в одержанні необхідних суспільних послуг. Неможливість отримання високоякісних суспільних послуг, що є життєво важливими для пенсіонерів, спричиняє необхідність їхнього придбання, наслідком чого є додаткове навантаження на сімейний бюджет. З усього складу суспільних послуг, які відповідно до законодавства фінансуються

за рахунок бюджету, варто виокремити послуги з охорони здоров'я, підвищену потребу в яких відчувають саме особи непрацездатного віку. Сьогодні практика надання значної частини необхідних суспільних послуг, зокрема медичних, свідчить про те, що переважно вони передбачають плату з боку населення в офіційній або неофіційній формах. Причиною цього є неспроможність держави належним чином виконувати зобов'язання, зокрема реалізувати конституційну норму, згідно з якою медичні послуги в державних та комунальних закладах надають безоплатно. Схожі проблеми і щодо забезпечення пенсіонерів іншими видами суспільних послуг.

Проблеми доступу до суспільних послуг, які у країнах з ринковою економікою зазвичай надаються державою, а в Україні гарантовані на законодавчому рівні, негативно впливають на умови життя пенсіонерів, чим посилюють суспільне невдоволення рівнем пенсійних виплат.

Таким чином, державна політика щодо соціального захисту населення та подолання бідності орієнтована, насамперед, на подолання монетарної бідності. Це зумовлено переважно тим, що для поліпшення добробуту населення урядові України значно простіше здійснити збільшення соціальних виплат, аніж домогтися підвищення якості чи доступності важливих суспільних послуг. Наслідком цього є відсутність тривалого соціального ефекту від подібних видатків. У нашому суспільстві непоодинокі випадки, коли підвищення доходів населення, зокрема пенсійних виплат, не слугує джерелом поліпшення добробуту, а є засобом для фінансування нераціональних видатків громадян.

Література :

1. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” № 2017-III від 5 жовтня 2000 р. : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2017-14>.

2. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації “пенсійного портфеля” : аналіт. доп. / О. М. Пищуліна, О. П. Коваль, А. М. Авчухова / за ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 104 с.

3. Черенько Л. М. Рівень життя пенсіонерів в Україні / Л. М. Черенько.

[Електронний ресурс]: Режим доступу : http://idss.org.ua/Lev_life_pens.pdf.